

Kapitalförsäkring tecknad i pensionssyfte

Några skatteproblem för arbetsgivare och anställda.

I beskattningshänseende har vad som skall förstås med pensionsförsäkring uttömmande angivits (p. 1 av anv. till 31 § KL), under det att kapitalförsäkring givits en negativ bestämning. Med kapitalförsäkring förstås nämligen annan livförsäkring än pensionsförsäkring. För den följande framställningen, vilken enbart berör kapitalförsäkringar tecknade efter utgången av år 1950, erfordras icke en närmare bestämning av kapitalförsäkring utan nedan lämnade exempel torde skänka tillräcklig ledning.

Inledningsvis må vidare erinras om att enligt 19 § KL till skattepliktig intäkt icke räknas "belopp, som till följd av försäkringsfall eller återköp av försäkring utgått på grund av kapitalförsäkring" samt "vinstandel eller återbäring, som utgått på grund av annan försäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst". Allmänt avdrag åtnjutes för premier, som skattskyldig erlagt för kapitalförsäkringar, "vilka ägas av honom själv eller, i förekommande fall, hans make eller hans omyndiga barn". Sistnämnda avdrag är begränsat på visst sätt (46 § 2 mom. 3) KL). Arbetsgivare, som tager en kapitalförsäkring på en anställds liv och som enligt försäkringsavtalet skall uppbära utfallande försäkringsbeloppet, (s. k. ledareförsäkring), äger icke rätt till avdrag för premierna.

Förarbeten till 1950 års omläggning av försäkringsbeskattningen.

Under förarbetena till den år 1950 be-

slutade omläggningen av bl. a. försäkringslagarnas beskattning förordade 1944 års allmänna skattekommitté (SOU 1948: 22, s. 171), att vid beräkning av rörelseinkomst avdrag icke skulle ifrågakomma för andra livförsäkringspremier än sådana, som avsåge pensionsförsäkringar och med vilka åsyftades pensionering av i rörelsen anställd personal. Kommittén föreslog ett tillägg till 29 § KL av angiven innebörd. Någon dylik bestämmelse upptogs emellertid icke i propositionen nr 93/1950 med förslag till omläggning av försäkringsbeskattningen.

Finansministerns motivering därför (s. 173—74) må här återgivas: "För närvarande torde det understundom förekomma att en arbetsgivare, som av ekonomiska skäl icke kan ordna en verklig pensionsförsäkring åt sina anställda eller en del av dem, i stället tager en kapitalförsäkring å ett mindre belopp att utbetalas till den anställde, då han vid viss ålder lämnar tjänsten, eller till hans efterlevande, om han dör dessförinnan. Jag torde även få erinra om att vissa försäkringsbolag nyligen erhållit Kungl. Maj:ts stadfästelse å grunder för kollektiv kapitalförsäkring för dödsfall. Avsikten är, att sådan försäkring skall meddelas åt bl. a. grupper av anställda. Därvid förutsättes, att arbetsgivaren i många fall skall komma att i viss utsträckning bidra till premierna. Premieutgifterna uti ifrågavarande fall torde vara att hänföra till sådana omkostnader, som enligt bestämmelserna i 22, 25 eller 29 § KL äro avdragsgilla. Därest arbetsgivaren

skulle vägras avdrag för premier i dylika fall, torde detta kunna förutsättas leda till att han icke kommer att medverka till att ordna försäkringsfrågan för sina anställda. En dylik utveckling är givetvis icke önskvärd.

Arbetsgivaren bör därför erhålla avdrag för de premier han erlagt för sina anställda även i de fall, då fråga är om kapitalförsäkring. Härvid bör den anställde vara skattskyldig för de av arbetsgivaren erlagda premierna; i den löneuppgift, som arbetsgivaren avlämnar till ledning för arbetstagarens taexring, bör således premiebeloppet upptagas såsom inkomst. Då premierna avse kapitalförsäkring, bör den anställde icke få åtnjuta avdrag för desamma i vidare mån än de rymmas inom det enligt 46 § 2 mom. 3) KL medgivna avdraget. Detsamma bör gälla i fråga om de premier, som erlagts av arbetstagaren själv. I följd härav böra de utfalande kapitalbeloppen vara skattefria hos mottagaren.

Därest beskattningen ordnas på sätt nyss sagts, kommer kapitalförsäkring alltid att i skattehänseende behandlas lika, vare sig den tages med eller utan samband med tjänst. För den försäkrade torde denna lösning även vara mest tillfredsställande, framför allt därför att han eller hans dödsbo slipper att beskattas för det utfalande kapitalbeloppet; då detta i många fall är betydande i förhållande till årsinkomsten vid det tillfälle, då beloppet utgår, skulle en beskattning därav som inkomst till följd av skatteprogressionen medföra olägenheter.

Mot den föreslagna lösningen kunde måhända invändas, att om arbetsgivaren erlägger premie kollektivt för en grupp anställda det i vissa fall kunde vara svårt att avgöra hur stor del av den erlagda pre-

mien som belöper på varje arbetstagare. Någon egentlig svårighet härvidlag synes emellertid knappast föreligga; även om stundom fördelningen måste ske efter approximativa grunder, torde med hänsyn till de låga premierna någon olägenhet härav icke uppkomma för arbetstagarna. Vidare skulle den invändningen kunna göras, att om arbetstagaren skulle beskattas för de premier, som arbetsgivaren erlade för honom, menliga verkningar kunde uppstå för arbetstagaren i det fall att arbetsgivaren inbetalade en större engångspremie eller eljest en premie uppgående till högre belopp. Häremot bör emellertid framhållas, att man torde kunna förutsätta, att arbetsgivaren icke ordnar försäkring mot engångspremie i de fall då detta skulle medföra olägenheter för arbetstagaren. För övrigt har arbetsgivaren möjlighet att vid försäkring med flera års premieinbetalning under visst år inbetala större premie än som belöper på detta år, utan att därav behöva föranledas olägenheter ur beskattningssynpunkt för arbetstagaren. Arbetsgivaren kan nämligen överenskomma med försäkringsanstalten om att det inbetalade beloppet skall under kommande år successivt användas till att täcka därunder förfallande premier. Därest han för binder sig att icke återfordra beloppet, torde han vara berättigad att vid taxering erhålla avdrag därför. Arbetstagaren kommer då att beskattas för premierna, såsom om de erlagts i normal ordning.”

Vidare anförde finansministern i specialmotiveringen (s. 223) till ändringarna i KL att — då han förordade, att arbetsgivare skulle erhålla avdrag för sådan premie för kapitalförsäkring, som han erlagt för arbetstagare — torde det av kommittén föreslagna tillägget till 29 § 4 mom. KL icke böra göras.

Hur gällande bestämmelser i vissa fall uppfattats.

Finansministerns ovan återgivna yttrande har enligt vad som erfarits föranlett rörelseidkare att teckna kapitalförsäkringar med anställda och deras efterlevande som förmånstagare. I vissa fall har förmånstagareförordnandet varit återkalleligt i andra åter oåterkalleligt. Avsikten har därvid varit att den anställd-förmånstagaren icke skulle vara skattskyldig för utfallande belopp.

Svenska livförsäkringsbolags skattnämnd.

har i sitt yttrande nr 157 av den 3 mars 1951 behandlat förevarande spörsmål. Yttrandet är av största intresse och torde här återgivas i sin helhet.

En försäkringstagare, som tecknar en försäkring tillhörande kategori P, har avdragsrätt för premien, medan utfallande belopp skola beskattas i sin helhet. Tecknar försäkringstagaren däremot en försäkring tillhörande kategori K har han icke avdragsrätt för premierna (bortsett från det sociala 200- respektive 400-kronorsavdraget). I gengäld bli utfallande belopp fria från inkomstskatt. Det är i detta avseende likgiltigt om försäkringstagaren är enskild person eller rörelseidkare.

En rörelseidkare (arbetsgivare), som tecknar en K-försäkring på en anställds liv, har alltså icke avdragsrätt för premierna medan utfallande belopp äro skattefria.

Syftet med en sådan försäkring kan t. ex. vara att företaget behöver försäkringen såsom underlag för kredit. När försäkringsbeloppet utfaller till arbetsgivaren, som äger K-försäkringen, ingår beloppet skattefritt i arbetsgivarens tillgångar och behandlas i skattehänseende på samma sätt som hans andra tillgångar.

Fråga uppstår nu hur beskattning skall ske om en arbetsgivare, som äger en K-försäkring på en anställds liv, insätter den anställda eller dennes efterlevande såsom förmånstagare. I 19 § KL stadgas att belopp, som till följd av försäkringsfall utgått på grund av kapitalförsäkring, icke räknas såsom skattepliktig intäkt.

Vid tolkningen av detta lagrum bör uppmärksammas att skattefriheten endast gäller belopp som tillfaller någon "till följd av försäkringsfall". Vilar rätten till försäkringsbeloppet på någon annan grund än enbart försäkringsavtalet måste hänsyn härtil tagas vid bedömning av beskattningsfrågan.

Har t. ex. förmånstagareförordnandet använts såsom en form eller ett medel för arbetsgivaren att fullgöra åtagna förpliktelser mot den anställda enligt träffat pensioneringsavtal eller innebär förordnandet någon annan förmån, som utgår för tjänsten, synes förutsättningar föreligga för tillämpning av bestämmelsen i 32 § 1 mom. KL.

I flertalet fall sker insättande av förmånstagare i syfte att tillförsäkra förmånstagaren en gäva motsvarande försäkringsbeloppet. Detta torde vara anledningen till att bestämmelser om beskattning av förmånstagareförvärv upptagits i 1941 års förordning om arvs- och gåvoskatt. Förmånstagareförordnandet behöver emellertid icke ske i benefik avsikt. Det kan utgöra vederlag för en motprestation från förmånstagarens sida. Lika klart som det är att i sistberörda fall gåvoskatt icke skall utgå, om försäkringen helt överlättes på förmånstagaren, lika uppenbart bör läget vara detsamma, därest förmånstagaren väljer den villkorliga överlåtelseform som ett förmånstagareförordnande innebär. Detta framgår bland annat av ett uttalande

av lagrådet vid granskningen av 1941 års förordning. Lagrådet anför (NJA : 1941 sid. 249 sista stycket) :

”Den omständigheten att beskattningen av förmånstagareförvärv delvis överflyttats till arvsskattens område skall uppenbarligen icke anses medföra att skattskyldigheten utsträcks till avse jämväl förvärv som icke äro benefika. Arvsskatt enligt 12 § skall således utgå allenast i den mån förmånstagarens rätt är grundad utslutande å försäkringsavtalet.”

Detta betraktelsesätt bör tillämpas även när det gäller inkomstbeskattning. Även om pensionstagaren kan stödja sig på ett förmånstagareförordnande är det dock pensionsutfästelsen som är det grundläggande rättsfaktum varpå hans rätt till försäkringsbeloppet vilar. Avgörande för frågan om inkomstskattskyldighet föreligger för det belopp han erhåller bör därför vara de regler som tillämpas vid realiserandet av en pensionsutfästelse och icke de regler som skulle tillämpas för belopp som lyftas av någon som endast är förmånstagare. Följaktligen skall 32 § 1 mom. KL och icke 19 § tillämpas. Detsamma synes böra gälla även i andra fall där det av omständigheterna framgår att det belopp som utgår till den insatte förmånstagaren utgår för tjänsten.

Då arbetsgivaren icke haft avdragsrätt för premien, men den anställde blir skattskyldig för utfallande försäkringsbelopp måste det uppenbarligen vara olämpligt att på detta sätt använda en K-försäkring för fullgörandet av onerösa förpliktelser. Försäkringsbeloppet bör istället lyftas av arbetsgivaren.

Vad är innebörden av gällande rätt?

Det problem, som här upptagits till behandling, är i hög grad svårbedömligt, och

två olika uppfattningar om vad gällande rätt innebär synas stå emot varandra. Finansministerns yttrande är emellertid så allmänt hållet att försiktigheten bjuder att icke pressa ordalydelsen. Antecknas må i detta sammanhang, att Järnerup i sin redogörelse får 1950 års omläggning av försäkringsbeskattningen (Sv. Sk. T. 1950, s. 165 f.) endast berört det fallet, att arbetstagaren tecknat kapitalförsäkring, och sålunda icke tagit ställning till frågan om arbetsgivaren som försäkringstagare. Lundevalls uttalanden (Skattehandbok, 2 uppl., s. 389) giva icke någon klar vägledning för bedömning av föreliggande spørsmål.

Frågekomplexet rörande arbetsgivarens kapitalförsäkring med anställd som förmånstagare torde lämpligen angripas enligt följande schema :

- a) försäkringspremien, avdragsgill eller icke för den anställde,
- b) utfallande försäkringsbelopp, skattepliktigt eller icke för mottagaren, samt
- c) arbetsgivarens inkomstskatteproblem.

a) Arbetsgivaren erlägger den årliga premien för den av honom på den anställdes liv tecknade kapitalförsäkringen och anser premiebeloppet utgöra löneförmån för den anställde-förmånstagaren. Äger den anställde avdraga ett belopp motsvarande premien såsom allmänt avdrag (46 § 2 mom. 3) KL)? Såsom inledningsvis antecknats må allmänt avdrag, varom här är fråga, endast åtnjutas därest kapitalförsäkringen äges av den skattskyldige själv. En försäkring äges av den, som tecknat densamma, eller av annan person, till vilken försäkringen överlåtits. Förmånstagareförordnandet innebär icke i och för sig en överlåtelse av äganderätten till försäk-

ringen. Den slutsatsen kan alltså dragas, att arbetstagaren i det angivna exemplet icke är berättigad att såsom allmänt avdrag upptaga premier för kapitalförsäkring, som äges av hans arbetsgivare.

b) Utfallande försäkringsbelopp, vilket på grund av förmånstagareförordnande tillkommer anställd är enligt skattenämnden att anse såsom skattepliktig intäkt av tjänst för mottagaren. Motiveringen för denna ståndpunkt synes vara välgrundad. Gåvobeskattningslag kan givetvis icke förekomma, eftersom försäkringsbeloppet tillkommer den anställda på grund av hans tjänst. Utöver vad skattenämnden anfört må allenast tilläggas, att utfallande försäkringsbelopp såsom ackumulerad inkomst bör kunna föranleda särskild beräkning av den statliga inkomstskatten.

c) Arbetsgivaren äger försäkringen och kan, om förmånstagareförordnandet är återkalleligt, t. ex. vid den anställdes kontraktsbrott ändra förordnandet och själv uppbära försäkringsbeloppet. Under så-

dana omständigheter och då avdrag för premier för s. k. ledareförsäkring icke längre medgives, saknas varje skäl för att arbetsgivaren skall åtnjuta avdrag för försäkringspremierna.

Vidare bör påpekas att olägenheter beträffande dessa försäkringar kunna uppstå ur arvs- och kvarlåtenskapsskattesynpunkt för den anställdes efterlevande.

Därest skattenämndens uppfattning är riktig, vilket i vart fall enligt artikelförfattarens mening framgår av det ovan anförda, reser sig den frågan vilka åtgärder arbetsgivare och anställda böra vidtaga för att uppnå ett mer tillfredsställande resultat. Olika lösningar kunna därvid tänkas.

Ett prejudikat från regeringsrätten eller ett uttalande från riksskattenämnden är i hög grad önskvärt, så att varje oklarhet undanröjes och först då föreligger anledning att närmare granska olika möjligheter till omläggning av försäkringarna.

D. H.